

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת וישלח תשפ"ב לפ"ק

שבת שבע ברכות של נכדת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בת חדב"ן הרה"ג רבי יואל ווייסמאנדל שליט"א - בעיר מאנסי

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רנ"ח

ישראל גוי אחד בארץ. ועל כן התפלל יעקב והיה הוי"ה לי לאלקים, שיחול שמו על זרעי שהם מכוונים במספר שם הוי"ה, ולא ימצא פסול בזרעי.

*

והנה המילדת אמרה לרחל, אל תיראי כי גם זה לך בן, ולא ביאר הכתוב מה היתה יראתה, ובמה הרגיע אותה כי גם זה לך בן. ונראה דהנה האמהות קראו שמות השבטים, וכולם נקראו על שם ההודאה עבור החסד שעשה ה' עמהם, ראובן כי ראה ה' בעיני, שמעון כי שמע ה' כי שנאה אנכי, וכן כולם. והוא כדי שבכל פעם שיקראו את בניהם בשמותם, יזכרו להודות לה' פעם אחר פעם על חסד ה' עמהם. אמנם רחל כאשר קראה שם לבנה יוסף, חוץ ממה שקראה שמו להודאה, ותאמר אסף אלקים את חרפתי (ל-בג), וברש"י שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע ע"כ. הוסיפה בשמו גם תפלה על העתיד, ותקרא את שמו יוסף לאמור, יוסף ה' לי בן אחר (ל-בד), כי כן ראוי לעשות, נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד (ברכות נד.). ומטו משמיה של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע דזהו שנאמר אצל לאה, ותאמר הפעם אודה את ה' וגו' ותעמוד מלדת (כט-לה), דכאשר הודתה לאה על העבר ולא ביקשה בו בזמן על העתיד, עמדה באמת מלדת ע"כ. [עיין במאור ושמש שם].

ורחל אמנו רצתה להתעצם בתפלתה שתפקד בעוד שבט אחד, על כן קראה שמו יוסף, שבכל פעם שתקרא אותו בשמו, תהיה בזה תפלה כלפי מעלה, יוסף ה' לי בן

ויאמר לו אלקים וגו', פרה ורבה, גוי וקהל גוים יהיה ממך (לה-יא). ברש"י גוי בנימין, קהל גוים מנשה ואפרים שעתידין לצאת מיוסף, והם במנין השבטים ע"כ. ויש לרמוז עוד, דהנה להלן נאמר, ויהי בהקשותה בלדתה, ותאמר לה המילדת אל תיראי, כי גם זה לך בן (לה-יז). וברש"י רבותינו דרשו, עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה (ב"ר פג-ה) ע"כ. ואם כן עם לידת בנימין נולדו ליעקב עוד שתי בנות. וזהו שרימוז גוי על בנימין, וקהל גוים על השתי בנות שנולדו עמו. ולפי זה היו לרחל חמשה נפשות, כי עם יוסף נולדה תאומה אחת, ועם בנימין שתי תאומות, שמספרם חמשה. וכיון ששבט יוסף עתיד ליחלק לעוד שני שבטים, ואפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (מח-ה), אם כן יש לה שבעה נפשות. וזהו שרימוזה המילדת, אל תיראי כי גם ז"ה לך בן, שעם בן זה יהיה לך ה' נפשות, ושוב לאחר זמן ז' נפשות.

*

והנה מצינו ביעקב שהתפלל בהר המוריה, ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה ה' לי לאלקים וגו' (כח-כא). וברש"י שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי ע"כ. ולכאורה איך רמוז דבר זה באומרו והיה ה' לי לאלקים. ונראה דאם נאמר דתאומות נולדו עם כל שבט ושבט (רש"י לו-לה), אם כן נולדו ליעקב כ"ו נפשות, כי י"ב שבטי י-ה עם התאומות הם כ"ד, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה, ועוד היה לו בת דינה, אם כן מספר בניו ובנותיו יחד הם כמספר שם הוי"ה ב"ה, כי חלק הוי"ה עמו יעקב חבל נחלתו (דברים לב-ט), ואתה אחד ושמך אחד, ומי כעמך

המילדת 'אל תיראי', כי בודאי שיצא הולד בשלימות, כי אל הנער הזה התפללת, והנולד בזכות ריבוי תפלות הוי בן קיימא, וקושטא קאי, ולכן אינך צריכה לירא עבורו, כי גם זה 'לך' בן, את בתפלתך זכית להפקד בו, והבא בתפלה הוי נצחי.

*

ואמר הכתוב שוב 'ויהי בצאת נפשה כי מתה', ותקרא שמו בן אוני, ואביו קרא לו בנימין (לה-יח). ולכאורה יש בזה כפל הלשון, הלא יציאת הנפש זו היא מיתה, ולמה הכפיל 'בצאת נפשה כי מתה'. ונראה דאיתא בגמרא (ברכות יח:) רשעים בחייהן קרויין מתים דכתיב (דברים יז) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, חי הוא, אלא המת מעיקרא ע"כ. והיינו דכיון שהוא רשע הרי הוא נחשב כמת עוד קודם שממיתין אותו, ויומת המת, כי אצל רשע נפשו מתה עוד קודם שמת גופו.

והנה איתא במשנה (שבת לא:) על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, ואמרו (שם לב.) שלשה בדקי מיתה [עונות שבודקין אותן בהן בשעת סכנה] נבראו באשה. ואמרי לה שלשה דבקי מיתה [שמדבקין ומקרביין מיתה לפני זמנה] וכו' ע"ש. ונשים אלו שחטאו גם בחייהן קרויין מתים, ויציאת נפשם מהם היא זמן רב קודם מיתתן. ומעתה רחל בהקשותה בלדתה ומתה, יתכן שיחשבו שמתה עבור עונותיה שקדמו. על כן העיד עליה הכתוב שצדיקת היתה, ולא בשביל חטאה מתה, אלא 'בצאת נפשה כי מתה', ולא קודם לכן, אך סיבה אחרת היתה שגרמה מיתתה, ועבור זה קרא אביו שמו בנימין וכדלהלן.

*

והענין הוא, כי רש"י כתב בטעם שקראו בנימין, נראה בעיני לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהוא בנגב, כשאדם בא מארם נהרים, וקרא שמו בנימין, בן ימין, לשון צפון וימין אתה בראתם (תהלים פט-יג) ע"כ. וברמב"ן השיג עלה, כי ארם מזרחית דרומית לארץ ישראל, וארץ ישראל לצפונה ע"ש.

ונראה לבאר על פי דרכו של רש"י, דהנה באברהם כתיב, עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי

אחר, וככה התפללה שעה אחר שעה יום יום שתזכה שיוסף ה' לה עוד בן. ובאמת זכתה אחר כך להוליד את בנימין. אם כי מתחלה לכאורה נראה היתה גזירת שמים שלא תהיה לה בן, רק לאה דנה דין בעצמה, והתפללה עליה שתהפך יוסף לנקבה (ברכות ט), ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה (ל-כא). הרי שמן השמים ניתנה יוסף ללאה לבן, מכל מקום ריבוי התפלות שלה עשתה פרי והולידה את בנימין. ועל כן אמרה לה המילדת, גם זה 'לך' בן, שהבן הזה הוא לך, תוצאות מריבוי תפלתך לה', על כן נתן לך גם בן זה.

והנה בגמרא (ברכות לא:) אל הנער הזה התפללתי (שמואל א א-כז), אמר רבי אלעזר שמואל מורה הלכה בפני רבו היה וכו', וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. אתיא חנה וקא צווחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו'. אמר לה שבקי לי דאענישיה ובעינא רחמי ויהיבה לך רבה מיניה. אמרה ליה לא, אל הנער הזה התפללתי ע"כ. ובמהרש"א פירש, רצה לומר דזה חביב לי שנולד לי על ידי תפלתי, משיוולד לי אחר על ידי תפלתך ע"כ. והוא על דרך שאמרו (בבא מציעא לח.) רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבים של חבירו.

אמנם במגיד תעלומה (שם) כתוב לבאר על פי מה שאמר כבוד אדמו"ר הרה"ק מלובלין זצוק"ל, דלפעמים הצדיק נענה אפילו בדיבור בעלמא בלא תפלה, רק כשאומר יהא כך וכך, והשי"ת מקבל דבריו. רק שהחילוק הוא, אם נעשית מבוקשתו על ידי תפלה הוא דבר המתקיים, מה שאין כן אם נעשית רצונו בדיבור בעלמא אינו בטוח שיהיה דבר המתקיים. ובוזה פירשנו ואני תפלתי לך ה' וגו' (תהלים ט-טד), רצה לומר כנסת ישראל אומרת ואני תפלתי לך ה' עת רצון, תפלה ממש, אני מתפלל לפניך בשעת עת רצון. על כן אלקים ברב חסדך ענני באמת ישעך, היינו שתהיה ישעך באמת, דבר המקויים לעד, קושטא קאי. ולפי זה יונעם מאד בכאן תשובת חנה, אל הנער הזה התפללתי, תפלה ממש ולא דיבור בעלמא, הנה מוכרח הוא שתהיה דבר המתקיים, והוא דבר נחמד עכל"ק (וכן כתוב גם בספרו בני יששכר שבתות ח-טז).

ובזה נבוא אל המכוון, שרחל בהקשותה בלדתה, חוץ ממה שהיתה מפחדת ממצבה, היתה יראה אם לא יזוק גם הולד, ולא תזכה להוליד בן חי, ועל זה אמרה לה

מוטל עליו לקיים כל מצות התורה, וזה גרמה מיתתה, ולא בחטאה מתה.

*

ויש לומר עוד דאיתא בגמרא (מגילה יג:) ויהי בבקר והנה הוא לאה (כט-כה), אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים ע"כ. ובגמרא שם לא מבואר מה היו סימנים הללו. ובדעת זקנים מבעלי התוספות (שם) כתוב, שהיו שלש מצות של נדה חלה והדלקת הנר ע"ש.

אמנם בילקוט ראובני (פרשת ויצא אות קס) כתוב, שמסר לה סוד תנוך אוזן ובוהן יד ורגל הימנית, דע כי יש שלשה שרים גדולים מסטרא דשמאלא, והם עוררים את האדם לרדוף אחר תאות גופנים, א' מושכו על תנוך אוזן הימין והוא הגדול, והבינוני על בוהן ידו הימנית, וקטן על רגל ימנית, ועל ידי נתינות הכהן מדם האשם על ג' מקומות האלו, מסולקים מעליו טומאה שהיא רוח הטומאה מסטרא דשמאלא. וכן צריך ליתן מדם התרנגול הנשחט בערב יום הכפורים לכפרה על תנוך אוזן הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, ובזה מסתלקים מעליו כל השרים המעוררים אותו לרדוף אחר תאות גופנים והדם המעוררים הם הם המקטריגים, ובהסתלק מעליו ניצול מתובע וממקטריגים, ואין שום בעל דין יכול לתבוע עליו, וכן הענין בסוד התשמיש וכו' ע"כ.

והנה אם לא היתה רחל מוסרת הסימנים ללאה, והיה נושא רחל בראשונה, לא היתה עליה איסור שתי אחיות, ולא היתה מתה בכניסתה לארץ ישראל, ולא היה בן זה בן אוני, אבל בהיות שמסרה רחל ללאה הסוד של תנוך אוזן ובוהן יד ורגל הימנית, ונשאת רחל אחר זה באיסור שתי אחיות, על כן הוצרכה להסתלק מן העולם בכניסתם לארץ ישראל. ועל כן קרא יעקב לבן אוני הזה, שהוא 'בן ימין', בשביל שאמו מסרה ללאה סוד התנוך ובוהן הימנית, על כן עלתה לה זאת.

*

אך יש לומר עוד בזה, כי מאמינים אנו שמאתו לא תצא הרעות (איכה ג-לח), וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות טו). וגם כאשר לפי ראות העין יש בזה צער וכאב, מכל

מצותי חקותי ותורתני (כו-ה), ואמרו חז"ל (יומא כה:) קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה, אפילו עירובי תבשילין ע"ש. והקשה ברמב"ן שם, דאם כן איך נשא יעקב שתי אחיות, היאך אפשר שיהיו נוהגים היתר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו, וקבע לו השם שכר על הדבר, והוא יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ללכת בדרכיו. [והקושיא לעצמה מוסר השכל, כי אין צד לומר הלא אברהם קיים זאת מעצמו מרוב עוצם קדושתו, ויתכן שיעקב לא קיבל על עצמו כל החומרות של אבותיו. ולכן מבאר הרמב"ן דאי אפשר לומר כן, דכיון דאברהם יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' (יה-יט), מוטל על בניו לקיים שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך (משלי א-ח), ואי אפשר לומר שהבן אינו מחוייב לקבל על עצמו החומרות של אבותיו, גם אם הם מרובים במספר, כת"ר מצות דאורייתא ודרבנן, מצות קלות וגם קשות].

וכתב ברמב"ן דשמירת התורה אצל האבות היה בארץ ישראל בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא אחיות, כי המצות משפט אלקי הארץ הן, אף על פי שהוזהרנו בחובת הגוף בכל מקום, וכבר רמזו רבותינו (ספרי דברים מג) הסוד הזה ע"כ. וברמב"ן (פ' אחרי יח-כה) הוסיף, דלכן כאשר בא יעקב כעת בחזרה לארץ ישראל מתה עליו רחל בדרך, כי שם התחיל שוב לקיים כל מצות התורה, והשם לו לבדו נתכנו עלילות שמתה רחל בדרך בתחלת בואם בארץ, כי בזכותה לא מתה בחוץ לארץ, ובזכותו לא ישב בארץ עם שתי אחיות, והיא היתה הנשואה באיסור האחוה. ונראה שנתעברה מבנימין קודם בואם בשכם, ולא נגע בה בארץ כלל, מפני הענין שזכרנו ע"כ. וברמב"ן (פ' ויחי מו-ז) הוסיף עוד, דלכן לא הולך אותה לקברה במערה כדי שלא יקבור שם שתי אחיות, כי יבוש מאבותיו, ולא היה הנשאת לו ראשונה בהיתר, ורחל באהבתו אותה, בנדר אשר נדר לה לקחה ע"כ.

ולכן כאשר קראה רחל את בנה בן אוני, שנפשה יוצאת בעת לידתה, רצה יעקב להודיע כי לא יחשדוה שבחטאה מתה בעת לידתה, אלא זה בשביל שנכנסו לארץ ישראל, והיא אסורה עליו מאיסור שתי אחיות שאסרה תורה. ובהיות שהתורה נאמרה עליה מימינו אש דת למו (דברים לג-ב), שכתובה בלוחות כתב יד ימינו (רש"י שם). ותורה ניתנה מימינו של הקב"ה (שהש"ר א-ט), על כן קרא אותו בן ימין, שמה שהוא בן אוני, הסיבה לזה היא, כי בארץ ישראל

והנה נפש חיה הוא שמו, וכיון שקרא אותו אביו בנימין, להורות כי כל מעשי ה' הם חסד, על כן נטבע זה בתכונת נפשו של בנימין שלא להתרעם על שום דבר, ואמרו (אסת"ר ו-יב) בנימין תפש בשתיקה, תדע שאבנו שהיתה בחושן היתה ישפה וכו', יש פה ושותק ע"ש. ועל זה אמרו (ברכות סב.) קבלה דיסורי שתיקותא [שלא יבעט ביסורין הבאים עליו] ע"ש. ונראה דזהו גם כוונתם (שם ו.) אגרא דבי טמיא (בית האבל) שתיקותא ע"ש.

ועבור זה זכה בנימין שבית המקדש נבנה בחלקו (יומא יב.), כי שם היה גילוי שכינתו יתברך, שהאיר עיני האדם שהכל מושגח מאת ה', וכיון שה' מקור הטוב אי אפשר שיצא דבר רע מתחת ידו. ולכן נאמר (דברים טו-טז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני הוי"ה אלקי"ך במקום אשר יבחר, כי שם נתראה את פנימיות החסד של הוי"ה המונח בתוך אלקי"ך, גם כאשר לפי ראות העין נראה דינים. וכיון שבנימין היה בן אוני, ועם כל זה קראו יעקב בן ימין, הרי זה שורש תכונתו של בנימין, ועל כן חלקו ראוי ביותר לבנות עליו בית ה'.

ובימינו אלה כאשר חרב בית מקדשנו, השאיר לנו ה' מקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות (מגילה כט.), שאנו באים בתוכם להתפלל, אשר גם שם זוכין לקבל הארה מעט מגילוי שכינה אשר הכל היא מיד ה', וכל מה דעביד לטב, ולקבל הכל באהבה, להיות שבע מטובו של מקום, עדי נוכח לראות בישועתן של ישראל בב"א.

ועל דרך זה יש לכל אחד להתחזק בכל המצבים שעובר, וללמוד מיעקב איך קיבל הכל בשמחה, ולא זזה השכינה ממנו כל הימים, אשר אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. ויש לידע כי הכל מושגח, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו, ולברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בה.

מקום טובה גנוז בגויה אשר אין בשר ודם משיג, ועל כן יש לברך בשמחה על הרעה כמו שמברך על הטובה. ובמדריגה זו היו האבות הקדושים, שהיו שמחים בחלקם בכל מה שה' הזמין להם, ומעולם לא היה חסר מהם כלום. ועל זה אמרו חז"ל (בבא בתרא טז:) שלשה הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב, אברהם דכתיב ביה (בראשית כד-א) וה' ברך את אברהם בכל, יצחק דכתיב ביה (שם כז-ג) ואוכל מכל, ביעקב דכתיב (שם לג-א) וכי יש לי כל ע"כ. והכוונה כי אמרו חז"ל (פסחים ג.) לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה, על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא, כולו הטוב והמטיב [שאינו שם בשורה רעה] ע"כ. ואם כן בעולם הבא ליכא מציאות של רעה, ומדה זו הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא.

וכתיב ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע (כה-ח), ופירש ברמב"ן שראה כל משאלות לבו ושבע כל טובה וכו', ולא כמו שנאמר בשאר האנשים אוהב כסף לא ישבע כסף (קהלת ה-ט), ואמרו בו (קהלת רבה א-יג) אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותיו בידו, יש בידו מנה מתאוה מאתים, השיגה ידו למאתים מתאוה לעשות ארבע מאות, שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף ע"כ. ובזה נכלל, לא רק שלא היה כוסף ומתאוה להשיג מה שלא ניתן לו מן השמים, אלא כמו שאדם שבע מאכילתו, הרי אם יוסיף לאכול עוד הרי זה אכילה גסה, ונפשו גועל ממנה, כמו כן הצדיקים, אם ה' לא נתן לו דבר, הרי גנוז בזה טובה רבה, וגועל נפשו מלהשיג זאת. וזהו שאמרו שהיה זקן ושבע.

ולכן גם כאשר אירע אסון כזה ליעקב, שמתה אשתו רחל שהיתה העקרת הבית, והניחה בן יתום שלא הכיר אמו, אמר יעקב אין זה בן אוני, אלא בן ימין, אשר חסד מסטרא דימינא (וזה"ק ח"ג קעט.), וטוב איהו ימינא (שם ח"א רט.), הכל הוא חסד ה', כי מאתו לא תצא רעות.

*

הגליון הזה נחנך על ידי

<p>לעילוי נשמת הרבנית הצדיקת מרת הנה ע"ה בת הנה"ק רבי חיים יהודה הלוי דייטש זצוק"ל - דומ"ץ מאקאווא אשת כ"ק הנה"צ אב"ד סאמבאטהעלי זצוק"ל נפטרה ביום ערב חנוכה שנת תשנ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>			<p>מוה"ר ר' מנשה יצחק פריינד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן משה נ"י למול טוב</p>
<p>מוה"ר ר' אליעזר זוסיא קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות</p>	<p>מוה"ר ר' מנחם שמואל רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' משה יעקב האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>מוה"ר ר' יונה ב"ר לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>